

MARIA ALS DE KONINGIN DES HEMELS

Martie Dieperink

Uit haar boek *In gesprek met Rome*.

Er is in protestants evangelische kring een artikel verspreid waarin ernstig tegen de katholieke Mariaverering wordt gewaarschuwd. Want de katholieke (en oosters-orthodoxe) Maria zou niet de echte Maria zijn, maar een demon. Een katholiek die het pamflet las, was er kapot van.

Ik wil op dit artikel reageren, omdat op deze manier het contact tussen protestanten en katholieken totaal wordt geblokkeerd, juist nu wij zo naar elkaar toegroeien en samen onder de leiding van de Heilige Geest zoeken naar de liefdevolle eenheid die naar Gods wil is. Ik wil geloven in de oprechte bedoeling van de schrijver. Hij meent in de waarheid te staan. Wel vraagt het artikel om een reactie. Het is nodig antwoord te geven op vragen omtrent de Mariaverering die veel vaker bij protestanten leven. Ik heb zelf met deze vragen geworsteld en heb daarom onderzoek gedaan naar de achtergronden van de Mariaverering. In hoeverre is de Mariaverering wel of niet bijbels verantwoord?

De methode van Hislop

De ideeën van de schrijver komen me heel bekend voor. Ze zijn inderdaad niet origineel. Hij geeft zelf te kennen dat hij zijn ideeën heeft gebaseerd op het boek van Hislop. Ik heb een keer dit boek uit Amerika gekregen om me te waarschuwen voor de Katholieke kerk! De werkmethode van Hislop komt op het volgende neer. Hij zoekt naar parallellen van katholieke leringen en gebruiken in heidense godsdiensten en speciaal in de Babylonreligie en zegt dan vervolgens dat de katholieke leringen gebaseerd zijn op deze heidense leringen. Dit is overigens geen originele methode. Heidense christenhaters ten tijde van het oude Christendom gebruikten dezelfde methode om het hele christelijke geloof in diskrediet te brengen. De martelaar Justinus (ong. 160 n. Chr.) moest al een theorie ontzenuwen dat de maagdelijke geboorte uit Maria een idee was dat overgenomen was uit de Griekse mythologie, waar we de mythe vinden dat Zeus een van zijn geliefden heeft bevrucht. Het is een gevaarlijke methode, want op deze manier kan men alle christelijke geloofsgegevens, ook

de protestantse, tot heidense oorsprong herleiden. Bijvoorbeeld: het hindoeïsme kent een drie-eenheid, dus is het dogma van de drie-eenheid van hindoeïstische oorsprong. Omdat satanisten vasten, zouden wij als christen volgens deze redenering ook satanisten zijn, omdat we vasten.

Deze methode wordt echter door Hislop gebruikt om het katholicisme tot heidendom te verklaren. De hele methode zelf gaat dus mank, want een parallel hoeft niet te betekenen dat de oorsprong van het verschijnsel hetzelfde is. Als New Agers over een nieuwe tijd spreken, betekent dat niet dat wij als christen ook New Ager zijn als wij in een nieuwe tijd geloven. Het komt er maar op aan wat dergelijke begrippen betekenen en uit welke achtergrond ze voortkomen. Voor een satanist heeft vasten een heel andere betekenis dan voor een christen.

In het artikel wordt de methode van Hislop op de Mariaverering toegepast. In de Babylonreligie wordt de moedergodin “moeder Gods” en de “koningin van de hemel” genoemd. Dus als katholieken Maria de “moeder Gods” en “koningin van de hemel” noemen, zou het niet om de echte Maria gaan, maar om een demon, om de heidense moedergodin.

We hebben echter gezien dat een parallel op zichzelf nog niets hoeft te zeggen. We moeten onderzoeken wat katholieken bedoelen met “moeder Gods” en “de koningin van de hemel” en wat de achtergrond is van deze titels.

De moeder Gods

In het artikel wordt beweerd dat de grote ellende is begonnen op het concilie te Efeze in 431, toen Maria de titel kreeg van “theotokos”, moeder Gods. Toen is, zo wordt beweerd, de echte Maria, de moeder van Jezus, in feite buiten beeld geraakt. Dit is een beetje een kromme redenering. Want de echte Maria is de

moeder van Jezus, dus als katholieken Maria eren als moeder van Jezus, gaat het om de echte en dat wordt ontkend.

Volgens de schrijver is het zicht op Maria verduisterd, doordat op het concilie te Efeze in wezen de moedergodin de kerk werd binnengehaald. De oude moedergodin kreeg alleen een nieuwe naam: "Maria".

Is dit verwijt terecht? Waarom hebben de concilievaders Maria "moeder Gods" genoemd? Omdat ze dachten aan de moedergodin en haar een plaats in de kerk wilden geven? Nee, ze waren met heel andere zaken bezig. Het ging in feite om een christologische strijd.

Wilfried Stinissen maakt in zijn boek *Maria, in de Bijbel, in ons leven* duidelijk wat er op het concilie aan de hand was. Hij schrijft:

"Wanneer het concilie van Efeze Maria "theotokos" noemt, beweert het meteen dat Jezus Christus waarachtig God is. Men kan de mariologie niet scheiden van de christologie. Wie Maria de titel "moeder van God" weigert komt, wellicht onbewust en onvrijwillig, in het zog terecht van de oude ketterij die de distinctie tussen de twee naturen van Christus opvatte als een distinctie tussen een goddelijke en een menselijke persoon. Het nestorianisme kon zich geen menselijke natuur indenken zonder een menselijke persoon. Het dacht dat Christus slechts ten volle mens kon zijn indien Hij ook een menselijke persoon was.

Dit is niet alleen theologische speculatie, maar iets dat zwaarwegende gevolgen heeft voor ons geloof in de menswording. In plaats van met de Schrift te belijden dat het Woord vlees is geworden, leert het nestorianisme (althans zoals de traditie het heeft begrepen) dat God zich met een vooraf bestaand mens heeft verenigd. God zou dus niet geboren zijn als mens, maar zich integendeel verenigd hebben met een mens, zodat er weliswaar een innige relatie bestaat tussen het Woord van God en de mens Christus, maar zonder dat het Woord werkelijk mens wordt en zonder dat men van deze mens zeggen kan dat hij God is. In zijn tweede brief aan Nestorius schrijft de heilige Cyrillus van Alexandrië: 'Het is niet zo dat een gewoon mens eerst geboren is uit de heilige Maagd en dat het Woord daarna over deze mens is neergedaald. Neen, het Woord was reeds verenigd met het vlees in de moederschoot wanneer het, naar het vlees, werd geboren. Men kan dus zeggen dat het

Woord de geboorte van zijn vlees als zijn eigen geboorte beschouwt... Daarom hebben de heilige vaders niet gearzeld de heilige maagd moeder van God te noemen' (Denzinger, nr. 111a). De concilievaders van Efeze hebben zich officieel achter deze tekst van Cyrillus geschaard" (p. 47,48).

Deze titel was dus een antwoord op de ketterse christologie van Nestorius.

Daarom heeft Luther de titel "moeder Gods" verdedigd. Hij schreef:

"Dit concilie heeft geen nieuw geloofspunt bepaald, maar alleen het oude geloof tegen de nieuwe opgeblazenheid van Nestorius verdedigd. Want dit artikel, dat Maria de moeder van God is, heeft de Kerk van in het begin aanvaard. Het is geen nieuwigheid van het concilie maar staat vermeld in het evangelie van de heilige Schrift. Er staat immers bij Sint-Lucas dat de engel Gabriël aan de maagd boodschapt dat de Zoon van de Allerhoogste uit haar zal worden geboren (1:32). En de heilige Elisabeth zegt: 'Waarom heb ik het te danken dat de moeder van mijn Heer naar mij toekomt?' (1:43). En de engelen in de kerstnacht: 'Heden is u een redder geboren, Christus de Heer' (2:11), en evenzo de heilige Paulus: 'God heeft zijn zoon gezonden, geboren uit een vrouw' (Gal. 4:4). Deze uitspraken – dit weet ik zeker – bewijzen duidelijk dat Maria de moeder is van God" (Id. p. 49).

Deze titel van Maria is dus volgens Luther gebaseerd op de Bijbel en niet op een heidense lering.

De schrijver meent een bewijs te hebben dat door introductie van deze titel de moedergodin werd binnengehaald. Volgens historische bronnen ontstond er na het bekend maken van het besluit een hysterie in de stad ("the city went wild"). Deze hysterie is voor hem het teken dat de mensen in de macht waren gekomen van een demon.

Volgens de betrouwbare historische bronnen waarover ik beschik, betekent "wild" echter simpel dat de mensen razend enthousiast waren. Op de avond van deze dag begeleidde de bevolking van Efeze de concilievaders in een fakkeloptocht enthousiast naar huis. Enorm blij zijn betekent voor mij niet dat je in de macht van een demon bent gekomen.

Betekent voor de schrijver dat op die dag de moedergodin de overwinning heeft behaald,

met evenveel recht kun je ook het omgekeerde zeggen: toen heeft Maria, de echte moeder Gods, getriomfeerd over de heidense moedergodin.

Maria vergoddelijkt?

De vrees heerst bij protestanten dat Maria in de katholieke kerk tot een godin is verheven. Er wordt in het artikel een voorbeeld aangehaald van een beeld van Maria in Istanbul uit de tweede eeuw met attributen van de godin Artemis. Inderdaad is het voorgekomen dat er in het volksgeloof een vermenging plaatsvond. Zo waren er bijvoorbeeld in de vierde eeuw in Arabië Kollyridianen, die zo genoemd werden omdat zij brood aan Maria offerden om haar daarmee goddelijke eer te bewijzen. We mogen echter dergelijke uitwassen niet tot algemene regel maken. De kerkvader Epiphanius heeft hier tegen geprotesteerd en verklaarde: “Ofschoon Maria de mooiste is en heilig is en het waard is geëerd te worden, verdient ze toch geen goddelijke aanbedding.” Dit is altijd het officiële standpunt van de katholieke kerk geweest. Maria is en blijft een mens. Verering betekent geen aanbedding, maar haar eren zoals wij een koningin eren. Er is een tragisch misverstand ontstaan doordat “verering” wordt verward met “aanbedding”. De reden waarom Maria verering kreeg, zo bleek me, was niet gebaseerd op de Babylonreligie, maar op een tekst uit de Bijbel: “Alle geslachten zullen mij zalig prijzen” (Luk. 1:48). Maria werd zalig geprezen, niet omdat zij als een godin werd beschouwd, maar omdat zij de moeder des Heren is. Het ging om grote dingen die God aan haar heeft gedaan. Wij kunnen ons als protestanten afvragen of wij Maria niet tekortdoen door aan deze opdracht geen gehoor te geven en haar niet te eren.

Inderdaad kan het in de praktijk gebeuren dat Maria voor ons protestanten in de katholieke kerk teveel verering krijgt en het erop gaat lijken alsof zij inderdaad als een godin aanbeden wordt. Daarom ben ik blij dat het Tweede Vaticaans Concilie spreekt over de ondergeschikte plaats en taak van Maria. Men heeft op het Concilie de uitwassen willen bestrijden.

Als voorbeeld van katholieken die Maria teveel zouden verheffen, wordt door de schrijver Louis Grignion de Montfort genoemd.

Inderdaad gaat deze zover in zijn Mariadevotie dat we ons kunnen afvragen of hij geen grens overschrijdt. Maar we moeten wel genuanceerd zijn in ons oordeel. We moeten eerst de taal van katholieken leren verstaan. Om een voorbeeld te geven. Volgens Grignion de Montfort, zo meldt de schrijver van het artikel, heeft Maria een zekere mate van macht over God. Dit is voor protestanten inderdaad op het eerste gezicht een vreemde en onaanvaardbare gedachte. Maar wat bedoelt de Montfort? Op het gebed van Elia begon het te regenen. Als men dit “macht hebben over God” noemt, wordt zijn gedachte begrijpelijk en zelfs bijbels.

Als een ander voorbeeld van iemand die Maria teveel verheft, wordt Wilfried Stinissen genoemd. In zijn boek waaruit wij geciteerd hebben, spreekt Stinissen over de kosmische dimensie die Maria heeft aangenomen en over haar universele aanwezigheid. Dit lijkt inderdaad op vergoddelijking. Maar is dit werkelijk zo? We moeten weer onderzoeken wat Stinissen bedoelt.

Stinissen legt in de gewraakte passage uit wat het betekent dat Maria naar de hemel is gegaan. De hemel is geen land ver weg, maar is een andere dimensie. Daarom is, zo zegt hij, Maria niet ver weg van ons. De tenhemelopneming van Maria betekent niet haar vergoddelijking, maar haar verheerlijking. De verheerlijking is de toekomst van iedere christen. Wij zullen allen als gelovigen met Christus worden verheerlijkt. In het dogma van de tenhemelopneming is Maria daarvan het oerbeeld. Het gaat hem er dus om dat Maria als mens een verheerlijkt bestaan in de hemel heeft. Het gaat om het verheerlijkte lichaam dat wij allen zullen krijgen. Nu betwijfel ik ook of dit verheerlijkte lichaam alomtegenwoordig is, maar in ieder geval gaat het Stinissen niet om vergoddelijking van Maria.

Zelfs al zou het gaan om een werkelijk foutief idee dat katholieken over Maria hebben, dan is het nog in strijd met de liefde van Christus om alleen maar naar fouten te kijken. Het is de satan die de aanklager van christenen is en de fouten opspoort, ze benadrukt en zo de christenen tegen elkaar opzet.

De koningin van de hemel

Dat Maria “koningin van de hemel” wordt genoemd, was voor mij ook verwarrend. Ik had ook de angst dat zo de moedergodin wordt binnengehaald. Maar toen ik ging onderzoeken wat deze titel betekent, moest ik mijn oordeel nuanceren. Ik leerde dat hier ook sprake is van een bijbelse en niet van een heidense achtergrond. Want waarom wordt Maria koningin van de hemel genoemd? Omdat Jezus koning is, wordt Maria als moeder van koning Jezus als koningin van de hemel beschouwd. Er staat in het N.T. dat gelovigen als koningen zullen heersen met Christus (Op. 22:5). Dan zijn wij als vrouw in de hemel als een koningin. Mag Maria als moeder van Jezus dan niet bij uitstek koningin worden genoemd? Maria, de moeder van Jezus, is dan de echte koningin van de hemel en de heidense moedergodin de imitatie. De duivel doet niet anders dan wat van God is imiteren.

In de Middeleeuwen kreeg Birgitta van Zweden een openbaring waarin Maria haar als de koningin des hemels verscheen en haar leerde hoe zij haar het beste kon eren. Heeft Birgitta dan soms een visioen gehad van een demon? Laten we zien wat zij over deze Maria vertelt.

De moeder Gods onderwees Birgitta, zo lezen wij in *Katholieke Stemmen* (oktober 1992), hoe zij door haar bemind en geprezen zou willen worden: “Ik ben de koningin des hemels. Gij maakt u daarom bezorgd, hoe ge mij moet loven. Weet dan voorzeker, dat alle lof van Mijn Zoon ook mijn lof is. Wie Hem beledigt, beledigt ook mij, want ik heb Hem zo innig liefgehad en Hij mij, dat wij beiden als het ware één hart waren. En Hij heeft mij, die een aards vat was, zo eervol geëerd, dat Hij mij boven alle engelen heeft verheven. Gij moet mij daarom prijzen op deze manier: Geloofd zijt Gij, God, Schepper van alle dingen, Die niet geschroomd hebt in de schoot van de maagd Maria af te dalen! Geprezen zijt Gij God, Die zonder klacht bij de maagd Maria hebt willen verblijven en haar waardig hebt geacht van haar uw onbevlekt, zondeloos vlees aan te nemen! Geprezen zijt Gij God, Die tot de maagd Maria gekomen bent tot vreugde van haar ziel en al haar ledematen, en daarna weer tot vreugde van al haar ledematen zondeloos van haar bent uitgegaan.”

Maria vraagt hier dus geen verering voor zichzelf als een godin, maar vraagt Birgitta om Gods Zoon te loven om wat Hij aan haar heeft gedaan. Dit is bepaald de taal niet van een moedergodin. Een demon belijdt en verheerlijkt Jezus niet, maar loochent en haat de menswording van de Zoon Gods.

Maria als voorspreekster

Dat katholieken Maria om voorspraak vragen, wordt door de schrijver ook herleid tot de moedergodin-kind verhouding, die we in de Babylonreligie vinden. Deze moeder-kind cultus wordt erdoor gekenmerkt dat vrouwen het initiatief nemen voor hun zoon, een zoon die niet volwassen wordt, maar altijd doet wat de moeder hem vraagt. Dit zou ook gelden voor de katholieke visie op de verhouding van Maria en Jezus.

Het model voor de voorspraak van Maria is voor de katholieken echter, zo bleek me, niet de heidense moeder-kind cultus, maar de voorspraak van Maria in het evangelie van Johannes. Op de bruiloft te Kana vraagt Maria Jezus de mensen te helpen die geen wijn meer hebben. Jezus doet zijn wonder niet slaafs, maar Hij doet dat wonder wel.

Voorspraak betekent voorbede. Voorspraak is een belangrijk thema in de Bijbel. Mozes en Daniël zijn beroemde voorsprekers bij God voor hun volk. Maria om voorspraak vragen betekent niet dat zij daarom een godin wordt die ons alles kan schenken in plaats van Christus, maar wel dat zij voor ons bidt, zoals ook wij voor een ander bidden. De vraag is dan of Maria dat inderdaad in de hemel doet.

De gemeenschap der heiligen

We kunnen nooit een zeker antwoord op deze vraag geven. We kunnen wel overwegen of het bijbels gezien verantwoord is om Maria in de hemel om voorspraak te vragen.

Reeds voor de oudste christenen was het een vertrouwde gedachte dat heiligen en Maria in de hemel evenals de engelen ten dienste van de gelovigen staan. Hoe kwamen ze op dat idee? Wederom uit de Bijbel. Maar waar vinden we in de Bijbel deze gedachte dan? Inderdaad in de protestantse Bijbel zullen we nergens dat idee vinden, maar wel in de Bijbel die de oude christenen gebruikten. In hun Bijbel stonden namelijk ook de boeken der Makkabeeën. In het tweede boek der Makkabeeën lezen we dat heiligen in de hemel voor ons bidden. “Toen hoorde Judas de Makkabeeër Onias zeggen:

Dit is Jeremia, de profeet van God, die zijn broeders liefheeft en veel bidt voor zijn volk en de heilige stad” (15:14).

In ieder geval kunnen we zo begrijpen dat de oude christenen er geen moeite mee hadden om heiligen in de hemel om gebed te vragen.

Maar, vragen wij ons af, is het niet verboden om contact met doden te hebben? Het aanroepen van Maria en heiligen blijkt voor katholieken geen verboden spiritisme, contact maken met doden te zijn, omdat voor hen de heiligen niet dood zijn, maar overgegaan zijn tot een nieuw leven. Deze gedachte is wederom op de Bijbel gebaseerd. In het Evangelie van Johannes zegt Jezus: “Wie in Mij gelooft, sterft niet: hij is al overgegaan van de dood naar het leven en komt ook niet in het oordeel” (Joh. 5:24).

Als wij als protestant belijden: “Ik geloof in de gemeenschap der heiligen (De Apostolische geloofsbelijdenis), beseffen wij niet meer dat voor de oude christenen dit de gemeenschap omsloot van levenden en gestorvenen. De oude christenen blijken de protestantse vrees niet gekend te hebben. Natuurlijk gingen ze de heiligen in de hemel niet door een techniek van channeling oproepen. Aanroepen en om gebed vragen is wat anders dan een spiritistische seance, waarin geesten worden opgeroepen.

De gevolgen van de Mariaverering

De schrijver beweert dat door de Mariaverering het zicht verdwijnt op God de Vader. Katholieken zouden verder geen persoonlijke relatie met Jezus kennen, maar alleen met Maria. Ook in katholieke charismatische kringen – in Nederland ten dele - zou Maria domineren. Ik weet dat het kan gebeuren dat katholieken wel een relatie hebben met Maria, maar niet met Jezus. Maar ik ken zelf geen katholieken om me heen, voor wie dit vernietigende oordeel geldt. In de katholieke charismatische vernieuwing staat Jezus Christus centraal.

Voor de cultus van de moedergodin, zo zegt de schrijver terecht, gelden de volgende kenmerken: immoraliteit, manipulatie, toverij, blasfemie, samenspannen tegen God met machthebbers op aarde en in de hemelse gewesten een opstand tegen God zelf. Inderdaad was de cultus van de moedergodin verbonden met gruwelijke praktijken. Deze

verering wordt in het Oude Testament dan ook streng verboden.

Omdat de katholieke Maria voor de schrijver in wezen de oude moedergodin is, past hij die kenmerken ook op de Mariaverering toe. Hij beweert dat veel ellende van Europa te wijten is aan de Mariaverering, want waar “deze macht” regeert, daar zou een geestelijke bedekking over de bevolking liggen die de voortgang en doorwerking van het evangelie binnen en buiten de kerk blokkeert. Ook de bloedige 30-jarige oorlog wordt in verband gebracht met Mariaverering.

Dit is echter een volstrekt hypothetische veronderstelling. Een dergelijk oordeel is alleen gerechtvaardigd als de gruwelijke praktijken die bij de cultus van de moedergodin horen, zoals het brengen van kinderoffers, ook bij de Mariaverering gevonden worden, maar daar is geen sprake van. Heeft de strijd tussen protestanten en katholieken en de geest van verdeeldheid niet veeleer voor een ernstige geestelijke blokkade gezorgd?

Ik wil eindigen met een citaat over het gevolg van Mariaverering uit een boek *Maria, de moeder van de Heer*, van Max Thurian, een protestant die veel liefde voor Maria had. Zijn beschouwing is meer to the point.

“Het is zeker dat devotie tot Maria leidt tot een contemplatieve houding in het christelijk leven. Maria, die ‘al deze woorden bewaarde in haar hart en ze overwoog’ (Luc. 2:19) ten tijde van de incarnatie van God, wekt in de kerk een verlangen op naar contemplatie, dat uitdrukking vindt in de liefde voor de liturgie. De devotie tot Maria bevordert de liefde voor de kerk, de moeder der gelovigen. Het is zeker dat onze voorstelling van de kerk zich richten zal naar de gelovige en vrome opvattingen die men heeft over de maagd Maria, het symbool van onze moeder de kerk.

Luther in een preek op het feest van Christus’ opdracht in de tempel (2 febr. 1534): ‘Naar onze lichamelijke geboorte zijn we allemaal ongelijk, maar in de doop zijn we allemaal eerstgeborenen, van de maagd, dat wil zeggen van de kerk, die de zuivere maagd in de Geest is; zij bezit het zuivere woord Gods, zij is er zwanger van, ze overweegt ze in haar hart; daar zijn wij waarlijk eerstelingen, toebehorend aan onze God’ (WA 37,287v.). Tenslotte is Maria symbool van Gods absolute genade, die ons rechtvaardigt door het geloof

in Christus. Zij maakt in ons de zekerheid levendig dat Gods genade voorafgaat aan al onze pogingen en dat rechtvaardiging door het geloof voor ons de enige weg is naar het heil. Zo bad Luther nog: ‘O gij, heilige maagd en moeder Gods, welk een grote troost is ons door u geschonken, toen Hij met zoveel genade op u neerzag, op u die niets waart, zo onwaardig waart. Daardoor zijn wij vermaand, dat Hij ons, evenmin als u, verachten zal, onze arme en onbetekende mensen, maar dat Hij ons genadiglijk zal aanzien’ (WA 7,569)” (p. 113,114).

Als protestant zullen we altijd anders met Maria blijven omgaan dan katholieken. Verschillen in benadering zullen er blijven. Misschien is de beste eer die wij Maria in onze tijd kunnen brengen elkaar te respecteren in de wijze waarop wij onze liefde voor Maria als moeder van Jezus betuigen.

Martie Dieperink

Geciteerde literatuur:

Wilfried Stinissen: *Maria, in de Bijbel, in ons leven*, Carmelitana-Gent. 2e druk. 1983.

Max Thurian (broeder van Taizé): *Maria, moeder van de Heer*, Ten Have-Baarn., 1978.

Met toestemming van Martie Dieperink overgenomen uit haar boek *In gesprek met Rome*.

Overzicht van publicaties van Martie Dieperink op www.stucom.nl: zie document 0441.

Dit is het document 0436 op www.stucom.nl